

Een tuin voor artiesten en bezoekers

WAAR
Den Haag

MAATVOERING
150 vierkante meter waarvan
112 vierkante meter *basvanpelt*
en 38 vierkante meter
Nationaal Toneel.

ONTWERP
Saskia de Wit, Amsterdam

UITVOERING
Derfra, Den Haag

FOTOGRAFIE
Karel Bodegem

Een kamer zonder plafond

Deze tuin ligt in een historisch deel van Den Haag en behoort bij een gebouw waarvan de fundering is gelegd in de zestiende eeuw. Een historische plek en indertijd ook de grens tussen de stad en het Haagse hout, het bos. Rondom het perceel is enkel hoge bebouwing, er is geen uitzicht en geen horizon. Toetreden kan vanuit de woning en door een – min of meer geheime – lange toegangspoort, net zo breed als de transportkoets die hier ooit zijn stalling vond. Met recht zou je deze tuin achter *bas van pelt*, het bureau voor binnenhuisarchitectuur van Karel Bodegem en Stijn Hofstede een ‘kamer zonder plafond’ kunnen noemen.

Karel woont en werkt samen met Stijn al heel wat jaren in het pand waar deze tuin bij hoort. Ze hebben altijd al ergens graag een stukje eigen buitenruimte gehad. Volgens de overlevering zat Karel zelfs als baby al heel graag in het gras. Een waar buitenmens en groenliefhebber kun je hem echter niet direct noemen. Wel een belezen en gedreven estheet.

Het startsein voor de verandering van deze tuin was de herbouw van het achter het perceel gelegen Nationaal Toneel. Karel belde daarvoor Saskia de Wit, de specialiste op het gebied van de omsloten tuin. Karel: ‘Ik kende Saskia al een paar jaar, onze ontmoeting begon ooit met een kop thee uit een servies met een gouden randje. Die ontmoeting bleek onuitwisbaar.’

Deze particuliere tuin wordt losjes gedeeld met alle bezoekers en de acteurs en artiesten van het

aangrenzende Nationaal Toneel. De foyer heeft een deur die uitkomt op het meest noordelijk gelegen deel van de tuin, wat Karel en Stijns deel van de tuin tot een verdedigbare ruimte maakt. Er wordt echter bewust niet gekozen voor een hoog hek of dikke haag om de twee tuingedeelten te scheiden, er is juist ruimte gecreëerd voor alle gebruikers.

Er is wel gekozen voor de symbolische of psychologische drempel. Iedere bezoeker van het Nationaal Toneel ziet en ervaart daadwerkelijk dat deze tuin iemands eigendom is. De aanwezigheid van de geweldige cortenstalen haard, de zitmeubelen, de tafels en de sfeervolle aanlichting van de wanden zorgen ervoor dat niet-genodigden zullen aarzelen bij de betreding van deze buitenruimte. ‘En die slagboom dan, halverwege?’ vraagt u nu. Ook die is symbolisch. Van handgeschuurd kastanjehout.

Hoewel *Saskia de Wit* uit een boerenfamilie komt en goede herinneringen heeft aan de zomers op de boerderij van haar grootouders, kwam de interesse voor het landschap pas geleidelijk.

FEITEN EN CIJFERS

Zelf wilde ze wel naar de kunstacademie, tot een beroepskeuzetest op de middelbare school de richting van tuin- en landschapsarchitectuur aangaf. De bekende tuin- en landschapsarchitecte Ank Bleeker, die toen nog les gaf aan de landbouw-universiteit Wageningen (tegenwoordig WUR) overtuigde haar vervolgens om daar te gaan studeren. Hoewel de studie zelf tegenviel, is in de zes jaar Wageningen toch de liefde voor het vak ontstaan.

En ja, er wonen kleine spinnetjes tussen het groen...

Saskia: 'Ik heb mijn studie Tuin- en Landschapsarchitectuur afgerond in 1993. Toen heette het nog zo, nu heet het enkel Landschapsarchitectuur, jammer dat de 'tuin' er vanaf is gehaald. Na de afronding van mijn studie ben ik eerst een boek gaan schrijven, samen met Rob Aben. *De Omsloten Tuin* gaat over geschiedenis en ontwikkeling van de hortus conclusus en de herintroductie ervan in het hedendaagse stadslandschap. Ook ben ik les gaan geven op de Faculteit Bouwkunde aan de TU Delft, iets wat ik nog steeds doe.' Het begeleiden van de studenten zorgt dat Saskia scherp blijft.

Saskia reist veel en bekijkt dan zo veel mogelijk architectuur en tuin- en landschapsarchitectuur. Ze laat zich inspireren door het kleine, zoals een fraaie putdeksel of een hekwerk van een Frans balkonnetje, maar ook door het grote van industrie- of natuurlandschappen. Verder leest ze veel boeken, zowel technische als tuinhistorische en monografieën van beroemde ontwerpers. Vaak doet ze ook diepgaand onderzoek naar een tuin die ze bezoekt. Dan probeert ze de onderliggende ontwerpprincipes te achterhalen, om die later zelf toe te passen. Het zijn steevast goed bestede uren. Ze ontwerpt zowel tuinen als openbare ruimte.

Naast het lesgeven doet ze veel onderzoek. Zo heeft ze onlangs een studie afgerond naar het Nederlandse laagland en is ze op dit moment bezig met promotieonderzoek over de omsloten tuin als prototype voor de nieuwe openbare ruimte. Bij Saskia gaat het steeds over de relatie tussen tuin en landschap. Ook in haar landschapsarchitectonisch onderzoek gaat het om het ontrafelen van de wisselwerking tussen het ontwerp en het onderliggende landschap.

De kennis over die wisselwerking en de relaties is terug te zien in alle tuinontwerpen die ze maakt.

Het betekent ook dat de door Saskia ontworpen tuinen nooit op elkaar lijken. De landschapsarchitecte vertelt: 'De tuin zie ik als intermediair tussen de mens en de natuur, de wereld en de maatschappij. Ik vind het belangrijk dat de tuin een reflectie is op zijn omgeving. Ik zoek altijd naar verbanden, mijn tuinen moeten bijdragen tot een kijk op de wereld. Ik ben goed in ruimtelijke en beeldende analyse van de omgeving en dat zal zo veel mogelijk als basis dienen. Bovendien ben ik goed in het maken van een compositie, de tuin moet een ruimtelijke eenheid zijn. Ik ontwerp unieke en heel specifieke tuinen, passend bij de plek. Dus nimmer een typische "saskia de wit", zo'n tuin bestaat niet.'

Het eerste gesprek dat Saskia met een opdrachtgever voert gaat in eerste instantie vooral om het persoonlijke contact. Vervolgens zal Saskia aangeven wat ze zelf als aanknopingspunten ziet. Zo achterhaalt ze of de contextuele manier van ontwerpen de opdrachtgever aanspreekt.

'Na het gesprek en een analyse van de situatie ben in eerste instantie helemaal blanco, en dan begint zich langzaam een idee te vormen dat zich – ook heel langzaam – uitkristalliseert. Het wordt dan interessant als er daarna onverwachte reacties op mijn idee komen. Een ontwerp krijgt juist dan de kans om gelaagd te worden', vertelt Saskia.

Ze heeft veel contact met architecten en vergelijkt haar vak vooral met dat van de architectuur. 'Wat het vak tuinarchitectuur dan weer bijzonder maakt is het aspect tijd. De soms onvoorspelbare groei van planten, de veranderende verhoudingen in hoogten en volumes van een volwassen wordend groen, en de vergankelijkheid van het groen, ook daar geniet ik van.'

'De ontwerpopgave voor de tuin van Karel en Stijn was uitdagend, onder meer wegens de bijzondere eigendomssituatie. Karel is mijn gesprekspartner,

maar de wensen van het Nationaal Toneel moeten ook een plek krijgen. De grens tussen beide gebruikers van de tuin moet duidelijk zijn, hoewel die grens ook kan verschuiven of zelfs mag verdwijnen als één van beide gebruikers de hele tuin nodig heeft. Uitdagend is ook het beeld dat Karel heeft, dat van een zwarte weg in de tuin, het liefst in asfalt uitgevoerd. Al snel blijkt dat asfalt op deze moeilijke bereikbare plek niet haalbaar is binnen het budget, dus het overeind houden van het sterke beeld is een opgave. Zoals gezegd denk ik meer in ruimtes dan in beelden, en het was nieuw voor me om één beeld voor de hele tuin te vertalen in een ruimtevorm. Karel deed vooral veel voorstellen, ik moest ze inperken en in goede banen leiden.'

'We hebben wel enige tijd gestoeid met de ontwerpschetsen. Het tweede idee, dat van de golvende wand en de uitgesneden plantvakken uit de verharding is uitgewerkt. Daarna heb ik nog tijd besteed aan de juiste curven in de wand, aan de maximale kromming van het materiaal zodat het nog als verdeler van de ruimte zou werken. De tegels die nu in de tuin liggen hebben een vellingkant, wat ik afbreuk vind doen aan het geplande continue vlak. Zo doe je af en toe concessies, er zit altijd wel beweging in een tuin. Karel en ik hebben deze samenwerking in het ontwerp en de aanleg van de tuin als heel prettig ervaren. Regelmatig ontwerp ik nu tuinen voor woningen waar Karel het interieur doet. Deze wisselwerking is heel erg vruchtbaar. Karel heeft heel uitgesproken ideeën, terwijl ik veel genuanceerder ben. Hij roept dan iets over de tuin, vaak een duidelijk beeld of een ongewoon materiaal, en dat idee bewerk en vervorm ik net zo lang tot het opgenomen kan worden in een groter concept. Dit soort input zie ik ook als inspiratiebron. En de wisselwerking bestaat natuurlijk ook uit het creëren van een relatie binnen-buiten, ruimtelijk, visueel en qua materialisering. Karel is dan ook een van de opdrachtgevers waar ik bevriend mee ben geraakt.

Met zes hoveniers, twee leerlinghoveniers, zes timmermannen en twee leerlingen timmermannen in dienst is Defra van *Frans Scheffer* wel een speciaal hoveniersbedrijf. Of is het een timmerbedrijf?

Uniek is deze combinatie zeker, en heel praktisch ook. Tuin en bouw komen elkaar dikwijls tegen in de buitenruimte. Denk maar eens aan tuinmuren, schuurtjes, veranda's en schuttingwerk. Of prieeltjes, pergola's en vlonders. 'Wij werken als bedrijf nog ambachtelijk en maken alle bouwkundige onderdelen in een tuin zelf. Er werken allemaal specialisten bij dit bedrijf: zo is er een metselaar, een stratenmaker en een elektricien in huis.'

Medewerker Jordy Bruin werkt aan de realisatie van het ontwerp van Saskia de Wit. Hij is van jongs af aan al een buitenkind en is veel in de tuin van zijn opa te vinden.

Jordy: 'Als bedrijf houden we ons op de hoogte van trends via de vakbladen, ook kijken we naar al die

tv-programma's over tuinen. Want een opdrachtgever kijkt namelijk ook en heeft dan veel vragen over bepaalde tegels, pergola's of hekwerken.

Wij kunnen door ons vakmanschap een opdrachtgever goed van dienst zijn, op iedere vraag hebben wij een passend antwoord.'

Jordy gaat verder: 'Op willekeurige feestjes wordt aan een automonteur gevraagd of hij even naar een bokkige auto wil kijken, aan een timmerman of hij even wil helpen met een scheef dakkapelletje. Aan mij, hovenier, wordt vaak gevraagd hoe de hortensia gesnoeid moet worden en of ik even tussendoor een zwembad kan komen graven.

Ik leg dan altijd uit wat ons vak nu werkelijk inhoudt.

GEBRUIKTE BEPLANTING

- 12 *Betula's albosinensis* 'Fascination'
- grote bamboe (*fargesia nitida*)
- *Waldsteinia ternata*
- *Klimhortensia* (*hydrangea petiolaris*)
- *Vaccinium corymbosum*

Ik heb een geweldig beroep dat veel meer betekent dan schoffelen en een tegelpad leggen. Dit vak is zo veelzijdig, ik kan dit nog jaren doen en dan wekelijks iets nieuws maken. Dat is het leukste van ons bedrijf, 's ochtends als alle jongens verzamelen om aan het werk te gaan zie je de harmonie en de wens om die dag weer iets moois te gaan maken. Die drive en die saamhorigheid is zo belangrijk om deze goede prestaties te kunnen blijven leveren.'

Die slagboom, dat was overigens nog wel onverwacht een heel speciaal projectje. Jordy: 'Het zoeken was naar een speciale ongeschaafde kastanjehouten paal van vier meter. We dachten dat het vinden daarvan geen probleem zou moeten zijn, maar toch bleek zo'n stam of paal nergens te krijgen. Letterlijk is stad en land afgezocht, terwijl inmiddels de tijd begon te dringen.

Ik wil wedden dat je nog nooit zo'n fraaie handgeschuurde slagboom hebt gezien.

Defra werkt wel vaker voor Saskia de Wit.

'Deze opdracht was erg interessant door de veelzijdigheid van het project. Geen onderdeel was standaard, er is prachtig vakmanschap aan te pas gekomen. Zo hebben we onder meer de zwarte bestrating met zandgele zebrastrepen aangebracht en de onderbeplantingen van *Waldsteinia ternata* en de bosbes *Vaccinium corymbosum* ingeplant. Ook hebben we de bijzondere schuttingen gemaakt, de elektra geïnstalleerd en de slagboom vervaardigd.'

Uiteindelijk is in het piepkleine plaatsje Langbroek een goeie kastanjehouten paal van de benodigde vier meter gevonden en bij ons afgeleverd.

De staalleverancier had inmiddels ook de stalen hang- en sluitbevestigingen geleverd, maar het bleek dat de kastanjeboom iets dikker was dan besteld. Natuurlijk hebben we dan ter plaatse de hele stam handmatig keurig op maat geschaafd zodat ook alle bevestigingen perfect passen. Ik wil wedden dat je nog nooit zo'n fraaie handgeschuurde slagboom in een tuin hebt gezien', lacht Jordy

Karel en Stijn wonen en werken al heel wat jaren in het pand waar deze tuin bij hoort. Karel heeft altijd al ergens stukje eigen buitenruimte gehad, maar een waar buitenmens en groenliefhebber zou je hem echter niet direct noemen. Wel een belezen en gedreven estheet.

De vraag die Karel aan de tuinarchitecte voorlegt, is een ander soort tuinwens dan Saskia normaal gesproken krijgt. Karel stelt de vraag of het alfa en bèta-denken in een combinatie tot uiting kan worden gebracht in zijn tuin. Met daartussen een figuurlijk en letterlijk keuzeveld voor de ja-nee-beslissingen die bij het leven horen. Terwijl dat veld tevens dient om simpelweg de lengte van de tuin te accentueren.

Welja. En praktische wensen heeft Karel ook: 'Wezenlijk moet een tuin mij dagelijks niet om méér vragen dan wat water en het vege van een paar bladeren.' En hij wil graag een paar volwassen, grote, echte bomen in de tuin.

De oorspronkelijke wensen zijn alle staande gebleven, alleen op één materiaal heeft hij moeten inleveren en dat is het asfalt. 'Ik had graag echt het diepzwarte wegdek willen laten aanbrengen, met echte witte strepen als zebraad... Helaas is het leveren van asfalt op slechts 150 vierkante meter in een omsloten tuin haast niet te realiseren.'

De tuin is wel gevormd zoals hij bedoeld is, hij wordt benut zoals hij bedoeld is en gedraagt zich zoals hij bedoeld is. Zowel Karel en Stijn als het Nationaal Toneel gebruiken beurtelings maar ook gerust gelijktijdig de tuin. Er past met gemak een bigband met 150 man publiek in, er kan een zalige

Wezenlijk moet een tuin mij dagelijks niet om méér vragen dan wat water en het vege van een paar bladeren.

Karel is zeer verrast door het voorstel van Saskia: 'Toen ze mij de uitzonderlijke schutting met de karakteristieke golf erin presenteerde, dacht ik alleen maar: ik hoop dat het gaat lukken! Door deze schutting is de tuin echt een autarkische omgeving geworden, een on-uitwisselbare omgeving ook. Echt uniek. En uniciteit is voor mij enorm belangrijk.'

kersentuinvoorstelling worden gegeven of zelfs een barbecue voor vijftig man worden georganiseerd.

Karel: 'De tuin is gewoonweg meer dan dat ik me had voor kunnen stellen. Dat berust vooral op de samenwerking met Saskia, dit jaar doen we samen weer een tuin. Zij als tuinarchitect en ik als interieurarchitect. Ja, we werken inmiddels samen, in dit soort projecten, omsloten en bijzondere ruimtes. En dat vinden we beiden erg prettig! ■

